

راه‌های تقویت انگیزش و علائق پژوهشی در بین استادان دانشگاه آزاد اسلامی (مطالعه موردی واحد فیروزکوه)^۱

دکتر محسن محمدیان ساروی

*استاد یار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

چکیده

به کارگیری دانش و تکنولوژی نوین در امر توسعه، جز از طریق تحقیق، پژوهش و کنکاش امکان پذیر نمی‌باشد. لذا در این خصوص لازم است تحقیقات جهت دار و منطبق با نیازهای جامعه طراحی و اجرا گردد. بی‌شک پیشرفت علوم و فنون و وقوع انقلابهای علمی و فنی در چند دهه اخیر بیش از هر چیز مرهون مساعی و تلاش خستگی ناپذیر و تامل محققان و پژوهشگران بوده که در عرصه‌های علمی و معرفتی و فن آوری از هیچ کوششی فروگذار ننموده‌اند. پرورش محققان پرتلاش و متعهد از یک سو و ایجاد فضای مناسب تحقیقاتی و نیاز سنجی جامعه از سوی دیگر جزء مهمترین اهداف دانشگاههای هر کشوری است. در این تحقیق سعی بر آن است تا راههای تقویت انگیزش و علائق پژوهشی استادان تمام وقت و نیمه وقت دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه مورد مطالعه قرار گیرد. در این راستا، عوامل پنجگانه ای شناسایی و مورد سوال قرار گرفته‌اند. این عوامل شامل عوامل فردی، عوامل مربوط به اطلاع رسانی، عوامل آموزشی اجتماعی و اقتصادی می‌باشند. جامعه آماری مورد نظر عبارت بودند از: کلیه استادان تمام وقت و نیمه وقت واحد فیروزکوه می‌باشند که طی سال ۸۳ مشغول فعالیت بودند. روش تحقیق مورد نظر توصیفی از نوع زمینه یابی بوده به طوری که برای تحلیل هر یک از سؤال‌های پنج‌گانه تحقیق از آمار توصیفی شامل جداول فراوانی، درصدها، نمودارها و میانگین‌ها استفاده شده است. در نهایت نتایج بدست آمده حاکی از تاثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی مانند ارزش‌گذاری و بهادادن به محققان و ارتقاء فرهنگ تحقیق و عوامل اقتصادی مانند حمایت‌های مالی و در نظر گرفتن تسهیلات و اعتبارات لازم با بیشترین درصد و عوامل آموزشی همچون برگزاری دوره‌های کارآموزی، سخنرانی‌ها و همایش‌ها با کمترین درصد می‌باشد. در پایان مقاله، محقق به بیان نتایج بدست آمده از سؤال‌های ویژه تحقیق و تجارب شخصی خود در طی اجرای تحقیق مربوطه می‌پردازد.

واژه‌های کلیدی: عوامل موثر، عوامل اطلاع رسانی، عوامل آموزشی، اجتماعی و اقتصادی.

۱- این مقاله از طرح تحقیقاتی تحت همین عنوان که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه انجام شده استخراج گردیده است.

مقدمه

برخوردارند؛ چرا که به‌طور منطقی و در اذهان عموم دانشگاه‌ها و مراکز علمی را جایگاه تحقیق به حساب می‌آورند.

از این رو، محیط دانشگاه باید به گونه‌ای سازنده و در شرایطی به وجود آید که بر پایه تحقیق استوار گردد و همچنین با ایجاد امکانات و شرایط مناسب در جهت رفع نیازمندیهای علمی و فنی کشور گام بردارند. به‌طوری که تحقیق و محقق به عنوان یک موضوع و مساله کانونی مورد توجه قرار گیرند و نه امری حاشیه‌ای، که البته متأسفانه با آن مواجه هستیم.

نظام‌های تحقیقاتی جهان:

کشورهای مختلف جهان را از لحاظ نوع و میزان تحرک سیستم‌های هدایت‌کننده تحقیقات می‌توان به سه گروه عمده تقسیم کرد:

گروه اول: کشورهایی را شامل می‌شود که در آن سیاستگذاری تحقیقاتی را آکادمی‌ها یا فرهنگستان‌ها بر عهده دارند. هر کدام از این کشورها دارای چندین فرهنگستان در ارتباط با علوم و فنون، ادبیات و علوم انسانی و پزشکی می‌باشند و هر فرهنگستان بر فعالیت تعداد زیادی از سازمان‌ها و مراکز تحقیقات نظارت دارد. نمونه بارز این گونه کشورها را کشورهای اروپایی شرقی (نظیر چک، اسلواکی، رومانی، مجارستان، بلغارستان، لهستان) تشکیل می‌دهند.

گروه دوم: کشورهایی هستند که در آنها بخش بزرگی در مراکز و موسسات تحقیقاتی و نیز سیاستگذاری در امر پژوهش را سازمان خاصی با نام کلی «سازمان تحقیقات علمی یا مدیریت² CNR - CSIC¹ دولتی» انجام می‌دهد. کشورهای فرانسه، اسپانیا، ایتالیا، هندوستان در این گروه قرار دارند و سازمان‌های CSIR³ - CNLS⁴ هدایت بخش بزرگی از امور تحقیقاتی را به ترتیب در این کشورها به عهده دارند.

گروه سوم: بخش بزرگی از کشورهای جهان سوم را

تحقیقات بستر اصلی توسعه همه جانبه، سازندگی و استقلال هر کشوری است. شکاف اصلی بین کشورهای پیش‌رفته و عقب مانده، ریشه در تفاوت بسترهای تحقیقاتی آنها دارد. میزان توجه دولت‌ها به تحقیقات و بودجه ای که به آن اختصاص می‌دهند از شاخص‌های اصلی بها به تحقیقات در جهت توسعه همه جانبه محسوب می‌شود. سهم اعتبارات تحقیقات از تولید ناخالص ملی در کشورهای پیشرفته بین ۲/۵ تا ۳ درصد است در حالی که سهم ایران در دهه‌های اخیر بین ۰/۲ تا ۰/۴ درصد در نوسان بوده است (فصلنامه رهیافت، ۱۳۸۱، ص ۸۷).

بنابراین، در دنیای امروز که رشد و گسترش علم و تکنولوژی از عناصر مهم پیشرفت و توسعه در همه ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... به حساب می‌آید. نهادها و نظام‌های آموزشی و پژوهشی نقشی بس عظیم و پراهمیت دارند. باتوجه به این که کشور دوران سازندگی را می‌گذراند، نقش و جایگاه پژوهش و تحقیق در دست یابی به اهداف از قبل تعیین شده که عمدتاً در راستای توسعه همه جانبه می‌باشند، بر هیچکس پوشیده نمی‌باشد.

نظام آموزشی عالی به عنوان یک نظام متحول و پویا و هوشمند در این راستا دارای جایگاه و نقش ویژه ای است که در خود اهداف خاصی را دنبال می‌کند. از جمله اهداف آموزش عالی که شاید در پاره ای از موارد آن را ابزار و وسیله رسیدن به دیگر اهداف تلقی می‌کنند مقوله گسترش امر تحقیق و پژوهش به ویژه در دانشگاه‌ها می‌باشد. به این صورت که اگر دانشگاه را به منزله کالبدی تصور کنیم، تحقیق در حکم روان و جان این کالبد است. پس تحقیق و پژوهش یکی از فعالیت‌های اساسی دانشگاه بوده و دارای سابقه طولانی در عرصه تاریخ می‌باشد. به عنوان مثال قبل از اسلام در دانشگاه جندی شاپور، مدارس نظامیه و مدارس دینی تحقیقات مورد توجه علما و اساتید فن قرار می‌گرفت (نادری، سیف نراقی، ۱۳۷۴).

بنابراین، تحقیق و پژوهش در کنار آموزش یکی از ابزارهای مهم دانشگاه در تولید علم و دانش است که باید مورد توجه خاص قرار گیرد. در این میان اساتید و مدرسان و محققان دانشگاهی از جایگاه و نقش ارزنده و حساسی

1-Consego Superior de Investige Cinnes Scientificas

2-Cansigliw Nationale delie Ricorehe

4-Counsil of Scientific and Industrial Ressearch

3-Center National de Larecherche Sciebtigigve

شد و بار دیگر تاسیس مراکز تحقیقی و پژوهشی مثل «مدرسه سلطانیه» و «رصد خانه سمرقند» از جمله اقدامات این اثر و خواجه رشیدالدین فضل الله و خواجه نصیرالدین طوسی از جمله دانشمندان این زمان بودند. تاریخچه پژوهش در کشور به طور اعم و تحقیقات پزشکی به طور اخص در دو قرن گذشته درخشان نمی باشد. تحقیق و نوشتن تجربیات و نتایج پژوهش ها در این زمان در کشور ما متوقف ماند.

اگر چه پژوهش هایی در کشور انجام شده، محققان چندی در راستا علوم خوش درخشیدند. ولی در این تحقیقات مقطعی بوده و از روند مشخص و مستمری برخوردار نبوده است.

تاریخچه نظام پژوهشی در کشور نشان می دهد تا قبل از تاسیس وزارت علوم در سال (۱۳۴۶ هجری شمسی) هیچ موسسه و اداره ای متصدی امر پژوهش نبوده است. و این امر مهم، توأم با آموزش همگانی و تعلیم و تربیت عمومی، در وزارت معارف بود. لذا از تاریخ تاسیس وزارت علوم، این وزارت عهده دار امور مربوط به پژوهش شد.

یکی از چهار معاون وزیر عنوان «معاون آموزشی و پژوهشی» داشت و با نظارت او دفتر امور موسسات علمی و پژوهشی عهده دار امور پژوهشی در کشور بود.

موسسه تحقیقات برنامه ریزی علمی و آموزشی جهت کمک به امور پژوهشی در اسفند (۱۳۴۷ هجری شمسی) دایر شد. شورای توسعه و تشویق پژوهش های علمی کشور در سال (۱۳۰۵ هـ.ش) به منظور توجه به پژوهش های علمی در رشته های مختلف علوم و فنون تربیت محققان و تشویق و ارشاد پژوهش های گروهی و فردی و نشر کتب و انتشار نتیجه مطالعات و تحقیقات بنیاد نهاده شد. در فروردین ماه سال (۱۳۵۴ هـ.ش) سازمان و تشکیلات وزارتخانه گسترش یافت و یکی از شش معاون عنوان معاونت پژوهش های علمی را به خود اختصاص داد. واحدهای تابعه این معاونت عبارت بودند از: دفتر همکاریهای پژوهش های علمی و پژوهشی، دفتر برنامه ریزی پژوهشی های علمی. براساس اصلاح قانون وزارت علوم و آموزش عالی در مهر ۱۳۵۴ با تصویب هیات وزیران شورای پژوهش علمی کشور پایه ریزی شد. از جمله مصوبات این شورا، تصویب آئین نامه اجرای شورای تخصصی اساسنامه سازمان پژوهش های علمی و ایجاد انستیتوهای پژوهشی بود. در سال (۱۳۶۵ هـ.ش) با تغییر ترکیب و تعیین شرح وظایف توسط شورای عالی انقلاب

تشکیل می دهد که با جدایی از فرهنگ اصیل و سنن ملی خود، فرهنگ غربی یا شرقی را که با بنیادهای اجتماعی آنان سازگار نیست. به عنوان الگو انتخاب نموده و غالباً به تقلید از نظامهای شرقی و غربی به ایجاد سازمانهای آموزشی یا پژوهشی اقدام کرده اند.

تاریخ پژوهش در ایران:

این سرزمین را از روزگاران باستان مهد پرورش نوابغ، دانشمندان و علمای بسیاری دانست که منشاء نوآوری در زمینه های مختلف علمی گردیده اند. از زمانی که آریاها ساکن آریاویش شدند و پایه زبان های ایران باستان چون: اوستا، پارسی باستان، پارتی، پهلوی و سرانجام زبان فارسی دری را ریختند و با آنها سخن گفتند و نوشتند به مساله تحقیق و پژوهش توجه داشتند. ایران مهد تمدن اولیه اقوام آریایی و زبان اوستایی یکی از کهن ترین زبان های علمی اقوام آریایی ایران باستان بود که کتاب اوستا در زمان ساسانیان و برگرداندن آن به زبانهای پهلوی و تدوین مجدد آن که زند نامیده می شد ظاهراً اولین گام پژوهشی در ایران بوده است.

مجمع علمی همدان در زمان هخامنشیان که در آنجا تعداد زیادی دانشمند و محقق به مطالعه و تحقیق و آموزش اشتغال داشته اند، تا مدرسه پزشکی جندی شاپور در قرن چهارم میلادی که محلی برای مطالعه، تحقیق و آموزش بود، نشان دهنده اهمیت پژوهش در زمان ایران قبل از اسلام است. پس از اسلام نیز تحقیق و پژوهش به عنوان فرضیه محسوب شده و طلب علم بر هر مسلمان واجب شمرده شده است. در این راستا فرهنگ ایرانی در کنار اسلام به نشو و نماي خود ادامه داد. در زمان خلیفه هارون الرشید تحقیق و پژوهش در کشور نضج گرفت پژوهشگران آگاه ایرانی مانند ابوالسهل فضل بن نوبخت، علان الشعوبی، حجاج بن مطر و ... به تحقیق پرداختند.

در آغاز قرن ششم هجری ترجمه آثار علمی از زبان های مختلف به فارسی جدی تلقی شد و (اغراض الطیبه)، (خفی علایی)، (یاگار)، (تذکره الاشرفیه) و (ذخیره خوارزمشاهی) یادگار آن دوران است.

در سال ۶۱۷ با حمله مغولان به ایران، دانشمندان و هنرمندان در کنار سایر مردم بی گناه کشورمان قتل عام شدند ولی سرانجام خلق خوی گرم ایرانی بر آنان پیروز

۴۱/۳۷	۵۸۹۲	شوروی سابق
۱/۳۳	۱۸۹	کشورهای در حال توسعه
۲۵/۹۳	۳۶۹۴	کشورهای توسعه یافته
۱/۶۳	۲۳۳	ایران

(گزارش تحقیقات ملی، ۱۳۷۱)

از سوی دیگر با توجه به اینکه جمعیت ایران نسبت به عربستان سعودی سه برابر و نسبت به کویت بیش از پانزده برابر می‌باشد، سرانه تولید علمی عربستان سعودی و کویت بیش از ایران می‌باشد.

جمعیت ایران تقریباً ۱/۵ برابر کره جنوبی است، در حالی که تولید علمی کره جنوبی در سال ۲۰۰۲، ۸/۵ برابر ایران است. جمعیت چین تقریباً ۱۷ برابر ایران است، در حالی که تولید علمی چین در سال ۲۰۰۲، ۱۹ برابر ایران است. تایوان بایک سوم جمعیت ایران، دارای تولید علمی ۵/۵ برابر ایران می‌باشد.

جدول شماره (۲) درصد تولید علمی کشورهای عمده تولید کننده علوم محض بر اساس مقالات به ثبت رسیده در سال ۲۰۰۲

کشور	تعداد مقالات	درصد تولید علمی
آمریکا	۲۸۴۵۱۰	۳۲/۰
ژاپن	۷۲۲۲۸	۸/۲
آلمان	۶۷۴۹۲	۷/۶
انگلستان	۶۲۹۳۳	۷/۱
فرانسه	۴۶۷۴۵	۵/۳
چین	۳۶۷۵۷	۴/۱
کانادا	۳۴۲۷۹	۳/۹
ایتالیا	۳۴۱۹۸	۳/۸
اسپانیا	۲۴۲۳۵	۲/۷
روسیه	۲۳۴۹۴	۲/۶
استرالیا	۲۱۱۵۳	۲/۴
هلند	۱۹۱۶۷	۲/۲
هند	۱۷۹۳۶	۲/۰
کره جنوبی	۱۶۶۱۷	۱/۹
سوئد	۱۵۰۰۸	۱/۷
سوئیس	۱۴۱۷۱	۱/۶
برزیل	۱۳۷۴۹	۱/۵
اسرائیل	۱۰۹۳۰	۱/۲
لهستان	۱۰۷۸۷	۱/۲
تایوان	۱۰۶۳۹	۱/۲
بلژیک	۱۰۴۵۲	۱/۲

(فصلنامه ریافت ۱۳۸۱)

فرهنگی مرحله تازه ای از کار شورا آغاز شد.

شورای پژوهش‌های علمی کشور به عنوان شورای اصلی تحقیقات، هدف‌های زیر را دنبال می‌کند: تدوین سیاست‌های اجرائی پژوهشی، تهیه طرح نظام تحقیقاتی، ایجاد و هماهنگی و نظارت بر کیفیت انجام تحقیقات در کشور (مرندی و دیگران، ۱۳۷۵، ص ۹۲۵).

شورای پژوهش‌های علمی تا کنون ابتدا نظام تحقیقاتی و ایجاد شهرک تحقیقاتی را به تصویب رسانیده، موانع تحقیقی که به کارگیری نتایج تحقیقات را دچار مشکل می‌کند را مورد بررسی قرار داد. کمیسیون‌های هفت گانه شورا به منظور کمک به انجام بهینه وظایف شورای پژوهش‌های علمی کشور نیز کمک به توسعه تحقیقات در زمینه‌های تخصصی هر یک از بخش‌های علمی کشور تشکیل شده، در سال ۱۳۷۰ فعالیت‌های عمدی انجام داده‌اند. تهیه گزارش علمی تحقیقات کشور در سال ۷۳،۷۲،۷۱ و گزارش علمی تحقیقات بخش‌های هفت گانه، تعیین اولویت‌های تحقیقاتی کشور در بخش‌های هفت گانه شورا، تلفیق برنامه تحقیقات پنج سال دوم، تدوین عناوین و فعالیت‌های شورای پژوهش‌های علمی کشور و بالاخره تهیه آئین نامه اجرائی تبصره ۸۸ قانون برنامه دوم از اهم فعالیت‌های اخیر این شورا است

شاخص‌های تحقیقاتی در جهان و ایران

شاخص تعداد محقق و پژوهشگر در هر میلیون نفر یکی از عوامل توسعه یافتگی و از آثار توسعه می‌باشد. این نسبت در کشورهای توسعه یافته حدود ۲۰ برابر کشورهای در حال توسعه است و اگر این شاخص به صورت درصد بیان می‌شود می‌تواند به عنوان شاخص مناسبی برای مقایسه دانشگاهها به کار رود.

جدول شماره ۱ - تعداد پژوهشگران و کارشناسان، در بخش

تحقیق و توسعه در مناطق مختلف جهان

منطقه	نسبت به یک میلیون نفر	درصد
آفریقا	۱۱۷	۰/۸۳
آمریکا	۱۵۰۹	۱۰/۶۰
آسیا	۴۰۱	۲/۸۱
اروپا	۲۲۰۶	۱۵/۵۰

جدول شماره ۳- تعداد مقالات و درصد تولید علمی کل جهان برای کشورهای آسیایی بر اساس مقالات به ثبت رسیده در سال ۱۹۹۸ و

سال ۲۰۰۲

کشور	تعداد مقالات		درصد تولید علمی	
	تعدادمقالات	درصد کل	تعداد مقالات	درصد کل
ژاپن	۷۳۲۲۸	۸/۲۳	۷۸۵۹۱	۸/۲۱
چین	۳۶۷۵۷	۴/۱۳	۲۰۱۳۹	۲/۱۰
هند	۱۷۹۳۶	۲/۰۲	۱۷۷۲۱	۱/۸۵
کره جنوبی	۱۶۶۱۷	۱/۸۷	۱۸۸۹۹	۱/۲۴
تایوان	۱۰۶۳۹	۱/۲۰	۹۵۴۹	۱/۰۰
ترکیه	۸۳۵۵	۰/۹۴	۵۱۵۰	۰/۵۴
هنگ هنگ	۵۶۴۲	۰/۶۳	۴۶۹۷	۰/۴۹
سنگاپور	۴۲۲۰	۰/۴۷	۲۷۶۶	۰/۲۹
گرجستان	۴۱۵۳	۰/۴۷	۴۰۳۶	۰/۴۲
ایران	۱۹۳۴	۰/۲۲	۱۰۲۳	۰/۱۱
تایلند	۱۶۵۲	۰/۱۹	۱۱۱۱	۰/۱۲
عربستان سعودی	۱۴۰۳	۰/۱۶	۱۳۳۹	۰/۱۸
مالزی	۸۹۵	۰/۱۰	۱۷۳۹	۰/۱۸
پاکستان	۷۱۵	۰/۰۸	۶۶۸	۰/۰۷
کویت	۴۵۹	۰/۰۵	۵۸۸	۰/۰۶
فیلیپین	۴۳۲	۰/۰۵	۳۴۸	۰/۰۴
اندونزی	۳۹۹	۰/۰۴	۳۷۸	۰/۰۴
بنگلادش	۳۹۹	۰/۰۴	۳۶۹	۰/۰۴
ارمنستان	۳۸۶	۰/۰۴	۳۱۳	۰/۰۳
امارات عربی	۳۶۵	۰/۰۴	۳۰۹	۰/۰۳
ویتنام	۳۳۹	۰/۰۴	۲۵۹	۰/۰۳
ازبکستان	۳۲۲	۰/۰۴	۳۰۶	۰/۰۳
لبنان	۲۶۶	۰/۰۳	۱۹۷	۰/۰۲
عمان	۲۵۲	۰/۰۳	۱۷۳	۰/۰۲
آذربایجان	۱۵۲	۰/۰۲	۱۹۷	۰/۰۲
نیپال	۱۵۳	۰/۰۲	۱،۸	۰/۰۲
سوریه	۱۰۳	۰/۰۱	۱،۷	۰/۰۱
دیگر کشورها	>۱۰۰	>۰/۰۱		

(فصلنامه ره یافت، ۱۳۸۱)

پیشینه تحقیق در داخل و خارج کشور:

الف: داخل کشور

صدری، (۷۳-۱۳۷۲) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی وضعیت و روند گسترش تحقیقات آموزشی در دانشگاهها و گروههای علوم تربیتی دانشگاههای دولتی ایران اشاره دارد

که: عضو هیأت علمی آموزشی و عضو هیأت علمی پژوهشی منفک از یکدیگر در دانشکدههای علوم تربیتی وجود ندارد. فعالیتهای پژوهشی تحت الشعاع فعالیت های آموزشی قرار گرفته، اعضای هیأت علمی جهت راهنمایی و مشاوره پایان نامه های تحصیلات تکمیلی وقت صرف نمی کنند، رابطه بین دانشکده های علوم تربیتی و نظام های آموزشی مطلوب نیست، هدایت موضوع پایان نامه به طرف حل مسائل آموزشی کشور نیست و در کل عمده ترین مشکلات موجود در راه مشارکت بیشتر اعضای هیأت علمی نمونه، کم بها دادن به پژوهش، موانع اداری و مالی و منابع اطلاعات و عدم وجود بودجه تحقیقاتی مستقل برای دانشکده های علوم تربیتی می باشد.

امینایی، (۱۳۷۵) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی عدم گرایش استادان رشته های علوم انسانی دانشگاهها به تحقیق» اشاره دارد که: بی توجهی به تحقیقات گذشتگان، فقدان پایگاه های تحقیقاتی کشور، عدم واگذاری مسئولیت های اجرایی به افراد متخصص و محقق، نامناسب بودن جو عاطفی اندیشه ها، وجود مقررات دست و پاگیر اداری و مالی، در مقایسه با حق التدریس، تعویض مکرر مسئولین مراکز تحقیقاتی، مناسب نبودن شرایط جامعه و شرایط حاکم بر دانشگاهها، بی تفاوتی مدیران به فعالیتهای پژوهشی و نگرش منفی آنان به تحقیق را سبب عدم گرایش استادان به انجام تحقیقات علمی می داند.

ستار (۱۳۷۵) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی وضعیت پژوهش در میان اعضای هیأت علمی دانشگاه» اشاره دارند که: اکثریت اعضای هیأت علمی علاوه بر کمبود امکانات، حقوق و مزایای خود را در مقایسه با دارندگان تخصص های مشابه و سایر مراکز علمی تحقیق مناسب نمی دانند. روحیه تحقیقات گروهی و تحقیقات مشارکتی در میان اعضای هیأت علمی و دانشجویان در حد کمی وجود دارد. اکثریت اعضای هیأت علمی میزان استفاده از شبکه های اطلاع رسانی و ارتباط با مراکز معتبر علمی و تخصصی را در حد کمی اظهار داشته اند و اعضای هیأت علمی معتقد بودند که برای فعالیتهای آموزشی ارزش و اعتبار بیشتری قائل می شوند.

مضطرزاده، (۱۳۷۷) تنگناهای تحقیقاتی را تعویض

از دیدگاه دو گروه (عضو هیات علمی و مسئولین) عنوان شده است.

ب: خارج از کشور

آمدت^۱ (۱۹۹۴) معتقد است که انگیزه پژوهش می‌تواند باعث خلاقیت و نوآوری شود. او خاطر نشان می‌کند که عوامل محیطی و شرایط آموزشی مناسب می‌تواند انگیزه پژوهش را تقویت کند. لیک (۲۰۰۰) در تحقیقی تحت عنوان انگیزش و علائق پژوهشی معتقد است که عوامل فردی و محیطی در انجام تحقیقات نقش موثر داشته و مشوق پژوهشگران است. او بیان می‌کند تصمیماتی که بر اساس پژوهشها گرفته شود، قطعاً تصمیمات درست تر و دقیق تری خواهد بود.

کاتنهاوسن^۲ (۲۰۰۰) در مقاله خودش به این نکته تأکید می‌کند که افزایش حمایت‌های مالی و اقتصادی از پژوهشها، بویژه، در حیطه علوم انسانی می‌تواند راهگشای پژوهشگران بوده و علاقه آنها را به تحقیقات افزایش دهد. او در مقاله خودش خاطر نشان می‌کند که در زمینه پژوهش ژنتیکی دولت آلمان، هزینه پژوهش را روز به روز افزایش می‌دهند که بیانگر دیدگاه مثبت آنها به پژوهش است.

در زمینه پژوهش، آلمان بعد از آمریکا از نظر هزینه پژوهش در جهان رتبه دوم را به خود اختصاص می‌دهد. در سال ۲۰۰۰ مبلغ ۷۸۰ مارک به بودجه پژوهش در زمینه تعلیم و تربیت در آلمان افزوده شده است (کاتنهاوسن، ۲۰۰۰).

هانس ایشل^۳ (نقل از کاتنهاوسن، ۲۰۰۰) معتقد است که افزایش بودجه‌های پژوهشی برای کشور، مردم، اقتصاد، تعلیم و تربیت، ایجاد شغل، و نیز در تصمیم‌گیریهای مدیریت می‌تواند خوب و اثر بخش باشد.

سؤال‌های ویژه تحقیق:

- ۱- آیا عوامل فردی در تقویت انگیزه پژوهشی استادان موثر است؟
- ۲- آیا عوامل مربوط به اطلاع رسانی در تقویت انگیزه

سریع مدیریتها و انتخاب مدیران از میان پژوهش‌گران کم تجربه و جوان، کمبود بودجه، امکانات رفاهی، کمبود فرصت لازم برای بازآموزی، عدم عضویت درمجامع بین المللی، عدم ایجاد بانک‌های اطلاعاتی و مناسب نبودن شیوه بهره‌مندی از بانک‌های موجود و عدم ارتباط مستقیم با سیستم رایانه‌ای بین المللی و همچنین عدم ارتباط با مراکز پژوهش داخل و خارج از کشور، نبودن تمایل به اجرای طرحهای گروهی و عدم کاربرد نتایج تحقیقات می‌داند.

خدمت و همکاران، (۱۳۷۸) علل مشکلات تحقیق در ایران را به مشکلات سیستمی و اجتماعی و سرمایه‌گذاری تقسیم بندی کرده است در مورد نبودن استراتژی تحقیق چنین می‌گوید: در کشور ما استراتژی کل تحقیقات مشخص نیست. این امر سبب شده است که نه تنها جایگاه تحقیق و محقق و نقش آنها در پیشبرد فن آوری مشخص نباشد، بلکه به تحقیق به عنوان یک فعالیت روبنایی و تفننی نگریسته می‌شود. چون در جامعه و حتی بخش‌هایی که به جو علمی نیاز دارند، اعم از سازمان‌های اجرایی، دانشگاه‌ها و مؤسسات و مراکز تحقیقاتی کمتر به نتایج کار محققین عمل می‌شود. ناشناخته ماندن مقام و منزلت شایسته محقق در جامعه و ناکافی بودن امکانات مادی و رفاهی محققان، به عبارت دیگر نبودن انگیزه‌های مادی و معنوی برای فعالیت‌های پژوهشی که موج فرار متخصصان از واحدهای پژوهشی می‌شود.

در تحقیقی که توسط بقائی، (۱۳۷۸) در مورد موانع پژوهش از دیدگاه مسئولین پژوهشی اعضای هیات علمی به عمل آمده است، یافته‌های تحقیق این چنین آمده است: عدم تأمین شرایط اجتماعی، اقتصادی مناسب و رضایتمندی محققان شامل اقناع روحی، تشویق عاطفی و شناساندن دستاوردهای علمی آنان به جامعه، عدم تعیین جایگاه محقق در جامعه علمی، اتکای برنامه‌های تحقیقاتی مراکز پژوهشهای دولتی (دانشگاهی) بر سلیقه شخصی مدیران که همواره با جابجایی آنان برنامه‌ها نیز دستخوش تغییرات می‌شود. عدم وجود اهداف بلند مدت تعیین شده در نظام پژوهشی کشور، سرمایه‌گذاری ناکافی سازمان‌ها، بانک‌ها و صنایع در امر تحقیقات به ترتیب مهمترین موانع

روائی و پایایی ابزار اندازه‌گیری:

به منظور تعیین روایی ابزاری اندازه‌گیری از روش قضاوتی استفاده شده است، به طوری که پرسشنامه اولیه‌ای طراحی و بین تعدادی از اساتید مربوطه و کارشناس در این خصوص توزیع و در نهایت سؤال‌های مبهم حذف و سؤال‌های مشترک ادغام شد. به طوری که پرسشنامه نهایی حاصل اجتماع نظر خبرگان مربوطه است. با استفاده از اجرای مقدماتی آزمون، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده بیش از ۰/۷۰ بوده که نشان دهنده اعتبار ابزار اندازه‌گیری می‌باشد.

روش‌های آماری:

در تحقیق جاری از روش آمار توصیفی که شامل: جداول فراوانی، درصدها، نمودارها، میانگین‌ها و معدل نگرشی است، برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها استفاده شده است.

نتایج حاصل از سوالات ویژه تحقیق:

فرضیه اول یا سوال ویژه شماره ۱: آیا عوامل فردی در تقویت انگیزش و علائق پژوهشی اساتادان موثر است؟

$$N=2$$

$$X=2.7$$

گزینه	زیاد	متوسط	کم	جمع
F	۲۰۶	۷۷	۱۷	۳۰۰
P	٪۶۸	٪۲۶	٪۶	٪۱۰۰

نتایج نشان می‌دهد که ٪۶۸ اعتقاد دارند که عوامل فردی در انگیزش و علائق پژوهشی اساتادان در حد زیاد موثر است و توانایی و معلومات و تسلط بر روش تحقیق، انگیزه درونی، روحیه و علاقمندی مدرس در پژوهش را با عنوان یکی از راههای موثر در ایجاد انگیزش و علائق پژوهشی اساتادان می‌دانند، همچنان که در تحقیقی توسط امینیان نشان می‌دهد که ۷۴/۵ درصد اساتادان در گروه علوم انسانی با روشهای تحقیق آشنایی کمی دارند.

پژوهشی اساتادان موثر است؟

۳- آیا عوامل آموزشی در تقویت انگیزه پژوهشی اساتادان موثر است؟

۴- آیا عوامل اجتماعی و فرهنگی در تقویت انگیزه پژوهشی اساتادان موثر است؟

۵- آیا عوامل اقتصادی در تقویت انگیزه پژوهشی اساتادان موثر است؟

روش تحقیق:

روش تحقیق در طرح پژوهشی مورد نظر که مقاله حاضر مستخرج از آن می‌باشد، توصیفی از نوع زمینه یابی است. تحقیق زمینه یابی عبارت است از یک فرآیند پژوهشی که به منظور جمع آوری اطلاعات درباره این موضوعات که گروهی از مردم چه می‌دانند، چه فکر می‌کنند و یا چه کاری انجام می‌دهند اجرا می‌شود. (دلاور ۱۳۷۶ ص ۱۳۷).

جامعه آماری و نمونه آماری:

جامعه آماری تحقیق تعداد ۶۶ نفر از اساتادان تمام وقت و نیمه وقت دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه می‌باشند که در سال‌های ۱۳۸۲ و ۸۳ مشغول به تدریس بوده‌اند.

در خصوص نمونه آماری به دلیل کوچک بودن جامعه تحقیق کلیه اساتادان انتخاب شده‌اند به عبارتی از روش سرشماری استفاده به عمل آمده است.

ابزار گرد آوری اطلاعات:

به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، پرسشنامه‌ای حاوی ۳۰ سوال طرح شده و مورد استفاده قرار گرفته است. به طوری که سوال‌های ۱ الی ۵ پرسشنامه برای سنجش عوامل فردی، سؤال‌های ۶ الی ۱۳ به منظور سنجش عوامل مربوط به اطلاع رسانی؛ ۱۴ الی ۲۰ به منظور سنجش عوامل آموزشی؛ ۲۱ الی ۲۳ به منظور سنجش عوامل اجتماعی و سوالات ۲۴ الی ۳۰ به منظور سنجش عوامل اقتصادی موثر بر انگیزش و علائق پژوهشی اساتادان در نظر گرفته شده است.

نتایج نشان می‌دهد که ۶۰٪ اعتقاد دارند که عوامل اطلاع‌رسانی در انگیزش و علائق پژوهشی استادان در حد زیاد موثر است و وجود شبکه‌های اطلاعاتی تجهیزات و امکانات، وجود مجلات و نشریات، وجود مراکز تحقیقاتی، معرفی پژوهشگران و دسترسی آسان به منابع و مآخذ علمی را به عنوان یکی از راه‌های موثر در ایجاد انگیزه پژوهشی استادان می‌دانند.

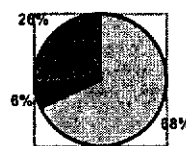
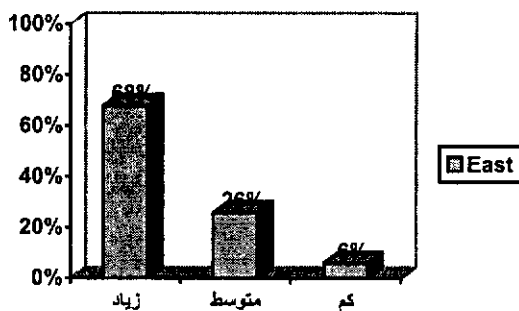
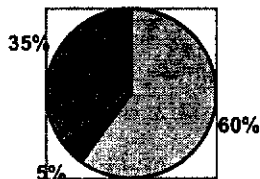
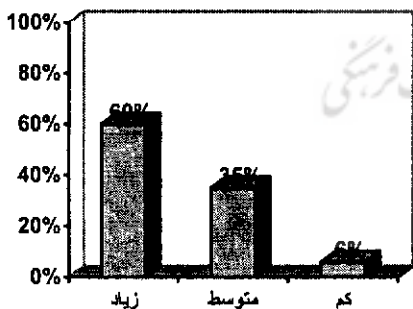
چنانکه در تحقیق دیگر نشان داده می‌شود مشکل‌ها و تنگناهای آموزش عالی و اهمیت شبکه اطلاع‌رسانی علمی در کشور، نمایانگر مسائلی چون بی‌توجهی به نظام اطلاع‌رسانی جامعه عدم ارتباط محققان و عدم کاربست تحقیقات و عدم پیگیری و نظارت لازم بوده است.

فرضیه سوم یا سوال ویژه سوال شماره ۳: آیا عوامل آموزشی در تقویت انگیزش و علائق پژوهشی استادان موثر است؟

جدول مربوط به سوال ویژه شماره سه

N=2
X=2.7

گزینه	زیاد	متوسط	کم	جمع
F	۲۸۸	۱۶۷	۲۵	۴۸۰
P	٪۶۰	٪۳۵	٪۵	٪۱۰۰

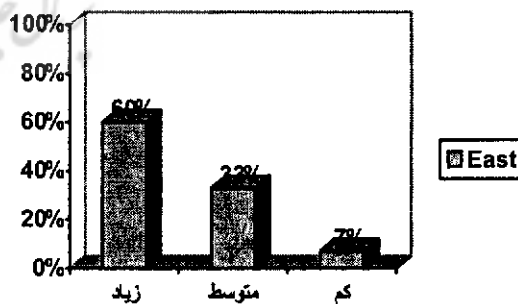

فرضیه یا سوال ویژه شماره ۲: آیا عوامل مربوط به اطلاع‌رسانی در تقویت انگیزش و علائق پژوهشی استادان موثر است؟

جدول مربوط به سوال ویژه شماره دو

N=2
X=2.7

گزینه	زیاد	متوسط	کم	جمع
F	۲۸۹	۱۶۰	۳۱	۴۸۰
P	٪۶۰	٪۳۳	٪۷	٪۱۰۰

نتایج نشان می‌دهد که ۷۴٪ اعتقاد دارند که عوامل اجتماعی و فرهنگی در انگیزش و علائق پژوهشی استادان در حد زیاد موثر است.

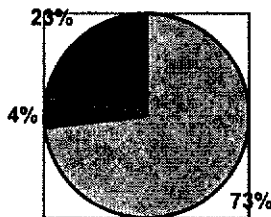
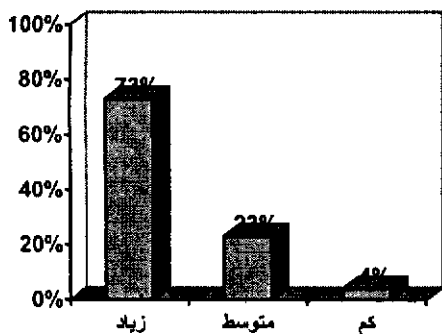
ارزش‌گذاری و بهادادن به محققان در جامعه و بالابردن فرهنگ تحقیق در جامعه را به عنوان یکی از راههای موثر در انگیزه پژوهشی استادان می‌دانند. لذا در تحقیق بقائی نشان می‌دهد که عدم تعیین جایگاه محقق در جامعه علمی به ترتیب مهم‌ترین موانع از دیدگاه هیأت علمی و مسئولین عنوان شده است.

فرضیه یا سوال ویژه شماره ۵: آیا عوامل اقتصادی در تقویت انگیزش و علائق پژوهشی استادان موثر است؟

جدول مربوط به سوال ویژه شماره پنج

N=2
X=2.7

گزینه فراوانی	زیاد	متوسط	کم	جمع
F	۲۶۴	۸۱	۱۵	۳۶۰
P	۷۳٪	۲۳٪	۴٪	۱۰۰٪

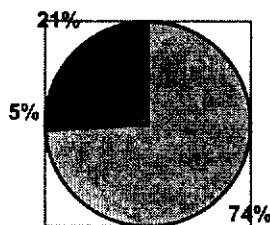
نتایج نشان می‌دهد که ۶۰٪ اعتقاد دارند که عوامل آموزشی در انگیزش و علائق پژوهشی استادان در حد زیاد موثر است. و وجود دوره‌های کارآموزی، برگزاری سمینارها و سخنرانی‌ها، همایش‌های علمی، شیوه مدیریت در دانشگاه، فرصت و زمینه‌های مساعد برای پژوهش در دانشگاه و در نظر گرفتن کارهای پژوهشی در تقویم آموزشی دانشگاه را به عنوان یکی از راههای موثر در انگیزه پژوهشی استادان می‌دانند لذا در تحقیق رضایی (۱۳۷۹) نشان می‌دهد که عوامل آموزشی همچون دوره‌های کارآموزی برگزاری سمینارها، سخنرانی‌ها و همایش علمی در دانشگاه در تقویت نگرش پژوهشی موثر است.

سوال ویژه شماره ۴: آیا عوامل اجتماعی و فرهنگی در تقویت انگیزش و علائق پژوهشی استادان موثر است؟

جدول مربوط به سوال ویژه شماره چهار

N=2
X=2.7

گزینه فراوانی	زیاد	متوسط	کم	جمع
F	۱۳۴	۳۸	۸	۱۸۰
P	۷۴٪	۲۱٪	۵٪	۱۰۰٪

۲- بقائی عبدالمهدی، (۱۳۷۸)، موانع پژوهشی در علوم پزشکی از دیدگاه مسئولین پژوهشی و اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، اولین کنگره سراسری دانشجویی طب جنوب.

۳- دلاور علی، (۱۳۷۶)، مبانی نظری و علمی پژوهشی در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، انتشارات رشد.

۴- صدیقی صدرالدین، (۱۳۷۳)، بررسی وضعیت و روند گسترش تحقیقات آموزشی در دانشکده‌ها و گروه‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.

۵- عبداله‌سی حسین، (۱۳۷۹)، نظارت دقیق بر اجرای طرح‌های پژوهشی، پژوهش نامه شماره ۲۶، مرداد.

۶- مرندی علیرضا و دیگران، (۱۳۷۷)، سلامت در جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات یونیسف.

۷- مضطرزاده فتح الله، (۱۳۷۵)، وضعیت مراکز تحقیق در کشور نامه فرهنگستان علوم، شماره ۱۱ و ۱۰.

۸- نادری عزت الله و مریم سیف نراقی، (۱۳۶۸)، روش‌های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی با تاکید بر علوم تربیتی، تهران: انتشارات دفتر تحقیقات.

منابع خارجی

1-Anmodt, A. E. Plaza, (1994), "Case - Based reasoning: Foundaional Issues, Methodological variations, and system Approaches", in Alcom, vol. 7,1.

2-Barker, Pistrang, Elliott, Chris, Nancy, Rebert, (1994), Research methods in clinical and counbselling psychology, By Jhon Whiley & sons Inc.

نتایج نشان می‌دهد که ۷۳٪ اعتقاد دارند که عوامل اقتصادی در انگیزش و علائق پژوهشی استادان در حد زیاد موثر است. حمایت مادی از استاد، در نظر گرفتن تسهیلات، بالا بردن اعتبار فعالیت‌های پژوهشی و امکانات رفاهی برای انجام کارهای پژوهشی را به عنوان یکی از راه‌های موثر در انگیزه پژوهشی استادان می‌دانند. در تحقیق خدمت و همکاران (۱۳۷۸) نشان داده می‌شود که نبودن انگیزه مادی و معنوی برای فعالیت‌های پژوهشی موجب فرار متخصصان از کارهای پژوهشی می‌شود.

پیشنهاد‌های تحقیق

الف) مبتنی بر نتایج تحقیق

- بالا بردن فرهنگ و جایگاه پژوهش در جامعه و دانشگاه؛

- تقویت توانایی و ایجاد انگیزه در استادان نسبت به فعالیت‌های پژوهشی؛

- کاهش قوانین و مقررات اداری در حوزه پژوهشی؛
- در نظر گرفتن امتیازات مادی بیشتر برای کارهای پژوهشی

ب) مبتنی بر تجارب محققین

- تدوین تقویم آموزشی برای ارائه طرح‌ها و یافته‌های پژوهشی؛

- تدوین نظام اطلاع رسانی در سطوح دانشگاهی برای در اختیار گذاشتن نتایج پژوهشی؛

- برگزاری کلاس‌های روش تحقیق برای استادان؛
- بالا بردن اعتبارات در حوزه پژوهشی؛

- تغییر در روش آموزش و تاکید بر پژوهش در جریان آموزش؛

- تشویق مراکز آموزشی به انجام فعالیت‌های پژوهشی

منابع فارسی

۱- امینایی مریم، (۱۳۷۵)، بررسی علل گمراهی

هیات علمی دانشگاه به تحقیق، فصلنامه علمی، پژوهشی، دانشگاه تربیت معلم، جلد چهارم، شماره

Wiley and sons. Inc.

5-Leake, D.B. (2000). "Research motivation and interests". Internet. P. 1-3.

6-Levitt, Fred, (1991), Reserch methods for behavioral for behavioral scintists. By Wm. C. Brawn publishers.

3-Catenhusen (2000), Gene research, Deusehland, Magazine on politics, culture, business, &science. No. 4. August /September E1.

4-GooDwin, James, (1995), Research in psychology methods and design. By Jhon

